

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
доц. Андрій ГУКАЛЮК

«_____» _____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОГО КУРСУ

Юридична клінічна практика

галузь знань **08 «Право»**
спеціальність **081 «Право»**
освітньо-професійна програма ОС Магістр
другий (магістерський) рівень освіти
юридичний факультет

Львів - 2024 рік

Робоча програма практичного курсу «Юридична клінічна практика» для магістрів за галуззю знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», 2021р.

Розробники:

1. *Бурдін Володимир Миколайович*, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету;
2. *Мочульська Марта Євгенівна*, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права, заступник декана юридичного факультету;
3. *Суханов Максим Олександрович*, доктор філософії в галузі права, доцент кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права, заступник декана юридичного факультету;
4. *Бобечко Назар Ростиславович*, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики;
5. *Косович Віталій Мирославович*, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та філософії права;
6. *Коссак Володимир Михайлович*, доктор юридичних наук, професор, Заслужений професор Львівського університету, завідувач кафедри цивільного права та процесу;
7. *Пилипенко Пилип Данилович*, доктор юридичних наук, професор, Заслужений професор Львівського університету, завідувач кафедри соціального права;
8. *Кобилецький Микола Мар'янович*, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та фінансового права;
9. *Бориславська Олена Марківна*, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права;
10. *Яворська Олександра Степанівна*, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права;
11. *Маркін Віктор Ігорович*, кандидат юридичних наук, завідувач кафедри кримінального права та кримінології.

Робоча програма затверджена на засіданні Вченої ради юридичного факультету

*Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол від «29» серпня 2024 року № --)*

**Голова Вченої ради
юридичного факультету _____ д.ю.н., проф. В.М. Бурдін**

«___» _____ 2024 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань 08 «Право»	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 7,5	Напрямок підготовки «Право»	Нормативна дисципліна	
Загальна кількість годин - 225	Спеціальність 081 «Право»	3-й (впродовж 5 тижнів)	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –18 самостійної роботи студента – 27	Другий(магістерський) рівень освіти	-	-
		Практичні заняття	
		90 год.	
		Самостійна робота	
		135 год.	
		ІНДЗ:	
Вид контролю: диференційований залік			

2. Мета та завдання практичного курсу

2.1. Метою вивчення курсу «Юридична клінічна практика» є формування у здобувачів освіти компетентностей та практичних навиків щодо надання правової допомоги у сфері публічного та приватного права.

Цілями курсу є:

- розуміння здобувачами освіти особливостей різних видів юридичної діяльності;
- набуття навиків юридичного консультування з базових галузей права;
- формування вмінь щодо здійснення правового аналізу різних ситуацій та правильного застосування правових норм при їх вирішенні;

- набуття практичних навиків щодо пошуку оптимальних форм правової допомоги;

- розуміння особливостей та набуття практичних вмінь здійснення різних процесуальних дій;

-набуття здобувачами освіти навиків щодо складення проектів процесуальних документів з різних галузей права.

2.2. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми після проходження цього курсу здобувачі освіти набудуть наступних загальних та фахових компетентностей:

Здатність до абстрактного, логічного, критичного та креативного мислення, аналізу та синтезу;

Здатність до ефективного пошуку, оброблення та комплексного аналізу інформації із доступних, в тому числі цифрових, джерел;

Здатність до адаптації та дії в нових ситуаціях, в тому числі пов'язаних з правовою невизначеністю;

Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи в процесі застосування інститутів публічного і приватного права.

Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення щодо захисту прав та свобод людини, вчинення процесуальних дій, застосування заходів процесуального примусу та кримінально-правового впливу, давати розгорнуту юридичну аргументацію цих рішень та способів ефективного захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин.

Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур конституційного, цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства в Україні.

Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування, зокрема при вирішенні правових

спорів, виходячи зі змісту принципів права та правових цінностей, ефективно оперувати інтерпретаційно-правовими актами у правозастосовній діяльності.

Здатність критично оцінювати та прогнозувати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів правовими механізмами, враховуючи фактичні обставини справи та чинне нормативно-правове регулювання відповідних правовідносин.

Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування на основі знань теорії та практики правозастосовної техніки, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

Програмними результатами проходження цього курсу є вміння та здатність:

Обґрунтовано формулювати та доносити свою правову позицію, вирішуючи складні правові проблеми, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи на користь своєї позиції.

Здійснювати результативний пошук інформації для провадження практичної діяльності, оцінювати її достовірність, ефективно опрацьовувати і використовувати у професійній діяльності.

Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні інформаційні технології та цифрові ресурси у наданні правничих послуг.

Формувати та обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування, знати та розуміти сукупність та послідовність виконання процесуальних дій.

Володіти практичними навичками розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності, зокрема, у сфері представництва інтересів особи в органах публічної влади.

3. ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОГО КУРСУ

Змістовний модуль 1. Юридична діяльність у сфері публічного права.

Блок тем з конституційного права.

- 1. Методика розробки проекту конституційної скарги.** Загальна характеристика етапів написання конституційної скарги. Особливості розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України та їх вплив на формування алгоритму написання конституційних скарг.
- 2. Формальні і змістові вимоги до оформлення конституційної скарги.** Аналіз конституційних скарг щодо порушення вимог до їх написання. Аналіз практики відмови у відкритті конституційного провадження.
- 3. Алгоритм конституційної аргументації.** Основні підходи, прийоми та способи конституційної аргументації, їх особливості. Вибір оптимального алгоритму конституційної аргументації. Аксиологічна, інтерпретаційна, герменевтична моделі конституційної аргументації та їх застосування у практиці.
- 4. Розробка конституційних подань до КСУ.** Формальні вимоги до подань до Конституційного Суду України. Врахування «обставин справи» в процесі розробки конституційних подань. Особливості розробки конституційних подань.
- 5. Розробка проекту позовної заяви із обґрунтуванням неконституційності закону та необхідності прямого застосування положень Конституції України.** Юридичні позиції Конституційного Суду України щодо прямої дії норм Конституції. Практика прямого застосування норм Конституції України при здійсненні правосуддя. Методика формування позовної заяви із обґрунтуванням

неконституційності закону та необхідності прямого застосування положень Конституції України.

Блок тем з адміністративного права та адміністративного судочинства.

1.Електронний суд та діджиталізація юридичної діяльності. Освоєння функціоналу застосовуваного у юридичній діяльності в тому числі, за електронним зверненням ознайомлення з алгоритмами роботи он-лайн додатків «Електронний суд», «Дія. Портал державних послуг», «Електронний кабінет платника податків», «Електронний кабінет адвоката», механізм електронних петицій тощо, шляхом розгляду звернення, верифікації заявника та опрацювання і використання результатів надання послуг;

2.Оцінка формальної законності допуску до проведення перевірок органами державного контролю (нагляду). Опрацювання та аналізу нормативних та фактичних підстав проведення заходів державного контролю (нагляду), а також законного оформлення для допуску до проведення заходів державного контролю (нагляду) на прикладах опрацювання наказів та інших розпорядчих актів, планів-графіків органів державного контролю (нагляду), планів перевірок, доручень, направлень, скерувань тощо

3.Порядок переміщення транспортних засобів через митний кордон України та ЄС. Оформлення митних документів при переміщенні через митний кордон України транспортних засобів на підставі встановлених законодавством форм документації, із врахуванням вимог щодо додержання митних, податкових та екологічних вимог

4.Підготовка і подання касаційної скарги в адміністративному судочинстві. Встановлення та формулювання підстав для касаційного оскарження рішень у адміністративному судочинстві шляхом дослідження нормативно-правового змісту «процесуальних фільтрів» допуску справ до касаційного перегляду згідно з КАС України, а також практики їхнього

застосування Верховним Судом; пошук, систематизація та використання правових позицій для аналізу підстав касаційного оскарження на прикладі конкретних справ та модельних ситуацій

5. Набуття практичних навиків отримання адміністративних послуг. Підготовка заяв та вхідного пакету документів для отримання адміністративних послуг. Освоєння функціоналу отримання адміністративних послуг, в тому числі, за електронним зверненням особи, ознайомлення з нормативно-правовим регулюванням та алгоритмами роботи зі зверненнями, а також реалізації компетенції при розгляді та опрацювання і використання результатів надання послуг

Блок тем з кримінального права.

1. Антикорупційна програма (державного органу/юридичної особи). Сфера застосування та коло осіб, відповідальних за реалізацію Антикорупційної програми. Алгоритм створення та структура антикорупційної програми. Формування робочого плану оцінки корупційних ризиків у діяльності органу, установи, організації. Складення формального визначення корупційних ризиків за результатами їх ідентифікації. Особливості складення антикорупційної програми державного органу. Специфіка складення антикорупційної програми юридичної особи.

2. Антикорупційна експертиза. Форма та зміст антикорупційної експертизи. Методологія проведення антикорупційної експертизи. Антикорупційна експертиза, що проводиться державними органами Громадська антикорупційна експертиза. Висновок за результатами проведення антикорупційної експертизи.

3. Звіт за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності органу державної влади. Проведення організаційно-підготовчих заходів для оцінки корупційних ризиків. Ідентифікація (виявлення) корупційних ризиків. Оцінка

корупційних ризиків. Оформлення ідентифікованих корупційних ризиків, чинників корупційних ризиків та можливі наслідки корупційного правопорушення. Визначення заходів щодо усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси.

4. Аргументація кримінально-правових питань у вирокі суду.

Аргументація кримінально-правової кваліфікації діяння судом на підставі встановлених обставин у справі. Аргументація вироку суду в частині призначення покарання. Обґрунтування законності вироку суду. Формулювання обґрунтованого вироку суду. Викладення вмотивованого вироку суду. Апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді Вищого антикорупційного суду.

5. Аргументація кримінально-правових питань в ухвалі суду.

Аргументація ухвал, постановлених судом з моменту надходження обвинувального акта до закінчення підготовчого судового засідання. Аргументація ухвал, постановлених під час судового розгляду. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування. Ухвала ВАКС про закриття кримінального провадження.

Блок тем з кримінально-процесуального права.

1. Практичні аспекти діяльності адвоката-захисника (представника) на досудовому розслідуванні. Зустріч із клієнтом. Вироблення відповідної тактики захисту (представництва) у досудовому провадженні. Участь адвоката-захисника (представника) у проведенні процесуальних дій під час досудового розслідування. Складання адвокатом-захисником (представником) процесуальних документів. Використання адвокатом-захисником (представником) криміналістичних рекомендацій у своїй діяльності.

2. Практичні аспекти діяльності адвоката-захисника у кримінальному провадженні в суді першої інстанції. Формування позиції з урахуванням здійснюваної захисником кримінальної процесуальної функції. Давання

захисником розгорнутої юридичної аргументації правової позиції під час судового розгляду кримінального провадження. Ініціювання захисником питання про відвід учасників судового провадження. Ініціювання захисником питання про визнання доказів недопустимими. Участь захисника у проведенні процесуальних дій у стадії судового провадження з метою збирання та перевірки доказів з точки зору їх належності, допустимості та достовірності.

3. Захист прав, свобод, законних інтересів неповнолітніх у кримінальному провадженні: оволодіння практичними навичками.

Стандарти Ради Європи щодо опитування дитини. «Зелені кімнати» як умова забезпечення стандартів опитування дитини. Психологічні аспекти оцінки показань дитини. Час опитування дитини. Процес опитування дитини. Особливості формулювання запитань. Фіксація процесу опитування дитини. Етичні аспекти діяльності адвоката у роботі з неповнолітнім клієнтом. Особливості судового розгляду кримінальних проваджень за участі дитини. Алгоритм дій адвоката у представленні інтересів дійтей-потерпілих та свідків кримінального правопорушення.

4. Організація та проведення медіації у кримінальному провадженні.

Процес медіації (принципи, стадії та формат проведення медіації, медіабельність конфлікту). Роль медіатора на усіх етапах процесу медіації. Емоційна компетентність медіатора та основні техніки роботи з емоціями (власними та сторін) в процесі медіації. Юридичне закріплення результатів медіації.

5. Практика реалізації процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних проваджень.

Погодження прокурором клопотань слідчого про проведення процесуальних дій. Доручення слідчому виконання слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Повідомлення прокурором про підозру. Складання прокурором клопотання

про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Затвердження прокурором обвинувального акта.

6. Судові рішення слідчого судді та суду у кримінальному провадженні.

Методологія написання судових рішень у кримінальному провадженні. Структура судового рішення. Судова аргументація. Використання у судовому рішенні правової доктрини. Релевантність посилання у судовому рішенні на практику Європейського суду з прав людини.

Змістовний модуль 2. Юридична діяльність у сфері приватного права.

Блок тем по практиці судового захисту прав.

1. Методологія визначення подібності правовідносин для цілей порівняння судових рішень

Підбір судової практики, яка є релевантною до конкретної ситуації. Набуття умінь практичного застосування суб'єктного, об'єктного і змістовного критеріїв визначення подібності правовідносин.

2. Вирішення міжюрисдикційних конфліктів у практиці Європейського суду з прав людини та Великої Палати Верховного Суду

З огляду на відповідну практику Європейського суду з прав людини та Великої Палати Верховного Суду вирішення міжюрисдикційних конфліктів, які виникають між судами: кримінальної й адміністративної юрисдикцій; цивільної та кримінальної юрисдикцій; господарської і кримінальної юрисдикцій; цивільної й адміністративної юрисдикцій; цивільної та господарської юрисдикцій; адміністративної і господарської юрисдикцій. Визначення за предметом спору, чи є такий спір юридичним, і чи поширюється на нього юрисдикція судів України. Критерії, за якими Європейський суд допускає обмеження права на доступ до суду, та критерії кваліфікації спору як юридичного у правовій системі України, встановлення

суті спірних правовідносин і реального складу сторін спору, які можуть не співпадати зі сторонами судового процесу.

3. Ефективні способи захисту прав та інтересів у суді

Обрання того способу захисту прав та інтересів, який є ефективним у конкретній ситуації. Обрання неефективного способу захисту має наслідком відмову у задоволенні позову, а заявлення позовних вимог, які не можуть бути способами захисту, – закриття провадження у справі.

складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

4. Методологія підготовки судового рішення

Набуття навиків написання судового рішення таким чином, щоби врахувати потреби потенційних читачів (учасників справи, адвокатів, суддів, інших зацікавлених).

Блок тем з цивільного права та цивільно-процесуального права.

1. Захист цивільних прав: проблемні питання визначення юрисдикції

Передбачається поглиблення і систематизація теоретичних знань магістрів та подальше набуття ними практичних навиків, обов'язкових для того, щоб забезпечити надання правової допомоги у визначенні юрисдикції вирішення різних категорій цивільних спорів. Під час вивчення теми представлено як огляд концепцій правового регулювання визначення юрисдикції, так і процесів та інструментів, які потрібні для здійснення правового супроводу захисту цивільних прав при розгляді різних категорій спорів.

Метою вивчення теми є засвоєння учасниками освітнього процесу положень процесуального законодавства, що регулюють порядок, форми і способи захисту цивільних прав; усвідомлення зростаючої ролі захисту цивільних прав у визначенні їх цивільної юрисдикції; ознайомлення з умовами, підставами та особливостями захисту цивільних прав; підготовка

спеціалістів високого рівня для правового обслуговування фізичних та юридичних осіб, які мають статус учасника цивільних відносин.

Під час вивчення вказаної теми відбудеться ознайомлення магістрів з основними положеннями процесуального законодавства, що регулюють порядок, форми та способи захисту цивільних прав; сприяння глибокому засвоєнню змісту правових актів та практики їх застосування, стимулювання до самостійної роботи з ними; ознайомлення з проблемами визначення юрисдикції вирішення різних категорій цивільних прав; закладення і розвиток навиків захисту цивільних прав; дати чітке уявлення про місце правовідносин юрисдикції у структурі цивільних правовідносин.

2. Судовий захист права власності

Проблеми захисту права власності та інших речових прав мають високу ступінь актуальності, адже це обумовлено значною роллю права власності та інших речових прав в умовах ринкової економіки. Власність – основа всієї системи суспільних відносин. Стабільність цивільного обороту і розвиток усього суспільства багато в чому залежать від діючого в державі механізму захисту права власності та інших речових прав. Будь-яке порушення права власності, що складається з правомочностей щодо володіння, користування і розпорядження майном, має бути припинено.

Особливості деяких способів захисту права власності та інших речових прав не отримали ще достатнього глибокого вивчення, а правозастосовча практика нерідко стикається з низкою невирішених питань. Тим часом однакове розуміння і застосування правових норм має вкрай важливе значення як для захисту інтересів власників, так і для розвитку інституту власності в цілому.

3. Практика захисту прав інвесторів

Означена тема передбачає аналіз судової практики з питань захисту прав інвесторів, визначення ефективних способів захисту, а також суб'єктного складу цих відносин з метою визначення належних відповідей у даній

категорії справ. Це дозволить уникнути пред'явлення необґрунтованих позовних вимог, а також проблем із визначенням юрисдикції даної категорії справ.

Аналізуватимуться постанови Верховного Суду з метою вироблення практичних навиків написання позовної заяви та обґрунтування наявності підстав для виникнення вказаного виду зобов'язань, а саме наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності: протиправної поведінки; збитків; причинного зв'язку між протиправною поведінкою та завданими збитками; вини.

У межах цієї теми магістри матимуть можливість реалізувати свої навички щодо написання позовної заяви щодо відшкодування інвестору шкоди, завданої внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи їх посадовими особами передбачених законодавством обов'язків у сфері інвестиційної діяльності, враховуючи знання одержані під час навчання на попередніх курсах. Аналіз позовних заяв дасть змогу виявити проблемні моменти у їх написанні та удосконалити навички написання такого виду позовних заяв.

Також у межах цієї теми досліджуватимуться способи захисту прав інвесторів у будівельній сфері. Зокрема, йдеться про умови пред'явлення позову про визнання прав інвестора на об'єкти незавершеного будівництва на підставі проаналізованої судової практики Верховного Суду.

4. Цивільно-правові способи захисту прав учасників господарських товариств

Передбачається поглиблення і систематизація теоретичних знань магістрів та подальше набуття ними практичних навиків, обов'язкових для того, щоб забезпечити надання правової допомоги у захисті немайнових та майнових прав учасників (акціонерів) господарських товариств. В даній темі представлено як огляд концепцій правового регулювання захисту прав учасників (акціонерів) господарських товариств в Україні, так і процесів та

інструментів, які потрібні для здійснення правового супроводу захисту їх прав.

Метою вивчення теми є засвоєння магістрами положень процесуального законодавства, що регулюють порядок, форми і способи захисту прав учасників (акціонерів) господарських товариств; усвідомлення зростаючої ролі захисту прав учасників господарських товариств у задоволенні їх немайнових та майнових інтересів; ознайомлення з умовами, підставами та особливостями захисту прав учасників господарських товариств; підготовка спеціалістів для правового обслуговування фізичних та юридичних осіб, які мають статус учасника господарського товариства.

Під час вивчення вказаної теми відбудеться ознайомлення магістрів з основними положеннями актів цивільного законодавства, що регулюють порядок, форми та способи захисту прав учасників (акціонерів) господарських товариств; сприяння глибокому засвоєнню змісту правових актів та практики їх застосування, стимулювання до самостійної роботи з ними; ознайомлення з системою прав учасників (акціонерів) різних господарських товариств; закладення і розвиток навиків захисту прав учасників господарських товариств.

5. Практика захисту цивільних прав у договірних відносинах

Передбачається поглиблення і систематизація теоретичних знань магістрів та подальше набуття ними практичних навиків щодо застосування цивільно-правових способів захисту прав учасників договірних зобов'язань. Аналізуватимуться правові позиції судів щодо застосування таких способів захисту, як примусове виконання обов'язку в натурі, відшкодування збитків та моральної шкоди, стягнення неустойки, розірвання договору та ін. Окремо будуть розглянуті практичні аспекти застосування спеціальних заходів відповідальності за порушення грошових зобов'язань (стягнення процентів річних, інфляційних втрат). В результаті опрацювання даної теми магістри мають навчитися визначати у конкретній ситуації належний спосіб (способи)

захисту прав учасників договірних відносин, виходячи із суті порушення договірного зобов'язання, спричинених цим негативних наслідків для контрагента та заходів, необхідних для ефективного відновлення порушеного права. Також магістри набудуть вмінь і навиків щодо підготовки проєктів претензій, позовних заяв, судових рішень у справах, що впливають із договірних відносин.

6. Практичні аспекти відшкодування шкоди

Означена тема передбачає з'ясування змісту поняття «шкода», розмежування збитків та шкоди, підстав виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди. При вивченні вказаної теми магістри матимуть змогу одержати практичні навички із написання судових рішень у справах про відшкодування шкоди.

При цьому, в ході аналізу судової практики у сфері відшкодування шкоди аналізуються умови відшкодування майнової шкоди у кожному із видів недоговірних (деліктних) зобов'язань. Магістри матимуть можливість узагальнити обставини, які беруться до уваги судом при зменшенні розміру заявленої позивачем майнової шкоди, а також обставини, які звільняють від обов'язку відшкодувати завдану шкоду. Окремий аспект цієї теми полягає у набутті практичних навиків, обґрунтування підстав для відшкодування моральної шкоди.

Під час вивчення запропонованої теми особлива увага приділятиметься доказовій базі у справах про відшкодування шкоди.

7. Особливості захисту спадкових прав

Спадкове правовідношення, будучи правовою формою, що опосередковує перехід прав та обов'язків від спадкодавця до спадкоємця, передбачає як здійснення, так і захист прав, що виникли внаслідок настання факту відкриття спадщини. Охорона у спадкових відносинах пов'язана із загальним правом на захист, але в силу особливостей даної сфери цивільного права має свою специфіку, зокрема щодо визначення його способів захисту,

що, своєю чергою, обумовлює необхідність детального аналізу та вивчення. При цьому, кожен учасник цивільних правовідносин має право на захист як шляхом звернення до суду, інших юрисдикційних органів, так і шляхом самозахисту. Тобто право на судовий захист є елементом права на захист як більш загальної категорії.

Тема передбачає поглиблення знань про правову природу спадкового права, поняття та види спадкування, правовий статус спадкоємців, порядок визначення складу спадщини, особливості спадкування окремих видів майнових прав спадкодавця, види заповітів, заповідальні розпорядження. Крім цього, магістри набудуть вмінь і навиків щодо підготовки проєктів позовних заяв та судових рішень у справах, що впливають із спадкових правовідносин.

8. Практика захисту немайнових прав

Дана тема передбачає поглиблення і систематизацію теоретичних знань магістрів та подальше набуття ними практичних навиків щодо застосування цивільно-правових способів захисту особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб. Опрацьовуючи судову практику вирішення спорів, що впливають із особистих немайнових відносин, магістри аналізуватимуть правові позиції судів щодо застосування при захисті особистих немайнових прав загальних цивільно-правових способів захисту, передбачених ст.16 ЦК України, а також спеціальних способів захисту особистих немайнових прав, закріплених главою 20 ЦК України (спростування недостовірної інформації, заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права, тощо). Також будуть розглянуті практичні аспекти застосування компенсаційних способів захисту особистих немайнових прав (компенсація моральної (немайнової) шкоди). В результаті опрацювання даної теми магістри мають навчитися визначати у конкретній ситуації належний спосіб (способи) захисту особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб, виходячи із суті порушення відповідного особистого немайнового права,

спричинених цим негативних наслідків для потерпілої особи та заходів, необхідних для ефективного відновлення порушеного права. Крім цього, магістри набудуть вмінь і навиків щодо підготовки проєктів позовних заяв та судових рішень у справах, що впливають із захисту особистих немайнових прав.

Блок тем з права інтелектуальної власності

І. Практикум із захисту авторських прав.

Аналіз процедури реєстрації авторських прав. Ознайомлення з необхідною документацією для проведення реєстрації. Опрацювання авторських договорів/договорів про співавторство/договорів про розпорядження виключних майнових прав інтелектуальної власності на предмет відповідності вимогам чинного законодавства та врахування інтересів клієнтів. Розгляд судових спорів щодо порушення авторських прав. Аналіз фабул щодо правил виплати компенсації.

2. Практикум із захисту промислової власності. Формування пакету документів, необхідних для реєстрації прав на винахід (корисну модель)/промисловий зразок/торговельну марку). Узагальнення та систематизація судової практики щодо визнання документів, що підтверджують права інтелектуальної власності недійсними. Формування пропозицій з метою недопущення випадків “патентного тролінгу”.

3. Практикум із захисту прав інтелектуальної власності у договірних відносинах.

Ознайомлення із структурою/вимогами/змістом ліцензійного договору. Ознайомлення із структурою/вимогами/змістом договору про створення за замовлення об’єктів права інтелектуальної власності. Ділова гра «Узгоджуємо з клієнтом особливі умови договору комерційної концесії (франчайзингу)».

Розробка студентами одного з договорів із заздалегідь визначеними умовами щодо захисту прав клієнтів.

4. Практикум із захисту корпоративних прав учасника ТОВ.

Формування документів для реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю. Аналіз корпоративних договорів товариства з обмеженою відповідальністю. Практика розгляду справ щодо виплати дивідендів учасника товариства, виходу та виключення учасника, визнання установчих документів недійсними. Особливості спадкування корпоративних прав. Формування списку базових консультаційних послуг щодо захисту корпоративних прав.

5. Практикум із роботою реєстрів відкритих баз даних

Ознайомлення із процедурою отримання електронного підпису та особливостями укладення електронних договорів. Оформлення правил для коректної та швидкого пошуку судових рішень Єдиному державному реєстрі судових рішень. Підготовка “досьє на юридичну особу” із використанням відкритих баз даних (сайти Міністерства юстиції України, Державної податкової служби України, реєстрів нерухомого майна тощо)

Блок тем з трудового права.

1. Правове оформлення виникнення та зміни трудових правовідносин.

Трудовий договір як підстава виникнення трудових правовідносин. Зміст трудового договору. Укладення трудового договору та його правове оформлення. Наказ (розпорядження) про прийняття працівника на роботу та повідомлення центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про прийняття працівника на роботу. Правові підстави зміни трудових правовідносин. Наказ про переведення (переміщення) працівників.

2. Правові аспекти припинення трудових правовідносин.

Правові підстави та умови припинення трудових правовідносин. Розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця. Оформлення припинення трудових правовідносин. Наказ про звільнення працівника. Судова практика щодо припинення трудового договору із працівником.

3. Досудове вирішення трудових спорів.

Досудові органи вирішення трудових спорів. Правові основи їх діяльності та ухвалення рішень. Медіація як спосіб вирішення трудового спору. Представництво адвокатів спорах, що виникають з трудових правовідносин. Права та обов'язки представників працівників чи роботодавців у досудовому вирішенні трудового спору.

4. Вирішення трудових спорів в суді. Складання процесуальних документів.

Правові підстави звернення працівників та роботодавців до суду за захистом їх прав. Участь адвоката у підготовці до судового процесу. Адвокатські запити щодо надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для складання позовної заяви, написання відзиву на позовну заяву чи відповіді на відзив. Участь адвоката у судовому процесі. Оскарження судових рішень у справах щодо захисту прав сторін трудового договору. Виконання судового рішення.

5. Участь Державної служби України з питань праці у захисті трудових прав працівників. Оскарження роботодавцем рішень Державної служби України з питань праці.

Правові підстави здійснення нагляду та контролю Державною службою України з питань праці за додержанням трудового законодавства. Приписи посадових осіб Державної служби України з питань праці щодо усунення порушень трудового законодавства. Притягнення Державною службою з питань праці винних осіб до адміністративної відповідальності. Оскарження дій посадових осіб Державної служби України з питань праці у судовому порядку.

4. Структура практичного курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього го	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п	сп			л	п	сп	
1	2	3	4	5		6	7	8	9	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна форма)
1.	Методика розробки проекту конституційної скарги	2
2.	Формальні і змістові вимоги до оформлення конституційної скарги	2
3.	Алгоритм конституційної аргументації	2
4.	Розробка конституційних подань до Конституційного Суду України	2
5.	Розробка проекту позовної заяви із обґрунтуванням неконституційності закону та необхідності прямого застосування положень Конституції України	2
6.	Електронний суд та діджиталізація юридичної діяльності.	2
7.	Оцінка формальної законності допуску до проведення перевірок органами державного контролю (нагляду).	2
8.	Порядок переміщення транспортних засобів через митний кордон України та ЄС.	2
9.	Підготовка і подання касаційної скарги в адміністративному судочинстві.	2
10.	Набуття практичних навиків отримання адміністративних послуг. Підготовка заяв та вхідного пакету документів для отримання адміністративних послуг.	2
11.	Антикорупційна програма (державного органу/юридичної особи).	2
12.	Антикорупційна експертиза.	2
13.	Звіт за результатами оцінки корупційних	2

	ризиків у діяльності органу державної влади.	
14.	Аргументація кримінально-правових питань у вирокі суду.	2
15.	Аргументація кримінально-правових питань в ухвалі суду.	2
16.	Практичні аспекти діяльності адвоката-захисника (представника) на досудовому розслідуванні.	2
17.	Практичні аспекти діяльності адвоката-захисника у кримінальному провадженні в суді першої інстанції.	2
18.	Захист прав, свобод, законних інтересів неповнолітніх у кримінальному провадженні: оволодіння практичними навичками.	2
19.	Організація та проведення медіації у кримінальному провадженні.	3
20.	Практика реалізації процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних проваджень.	2
21.	Судові рішення слідчого судді та суду у кримінальному провадженні.	4
22.	Методологія визначення подібності правовідносин для цілей порівняння судових рішень	2
23.	Вирішення міжюрисдикційних конфліктів у практиці Європейського суду з прав людини та Великої Палати Верховного Суду	3
24.	Ефективні способи захисту прав та інтересів у суді	3

25.	Методологія підготовки судового рішення	4
26.	Захист цивільних прав: проблемні питання визначення юрисдикції	2
27.	Судовий захист права власності	2
28.	Практика захисту прав інвесторів	2
29.	Цивільно-правові способи захисту прав учасників господарських товариств	2
30.	Практика захисту цивільних прав у договірних відносинах	2
31.	Практичні аспекти відшкодування шкоди	2
32.	Особливості захисту спадкових прав	2
33.	Практика захисту немайнових прав	1
34.	Практикум із захисту авторських прав.	2
35.	Практикум із захисту промислової власності.	2
36.	Практикум із захисту прав інтелектуальної власності у договірних відносинах.	2
37.	Практикум із захисту корпоративних прав учасника ТОВ.	2
38.	Практикум із роботою реєстрів відкритих баз даних	2
39.	Правове оформлення виникнення та зміни трудових правовідносин.	2
40.	Правові аспекти припинення трудових правовідносин.	2

41.	Досудове вирішення трудових спорів.	2
42.	Вирішення трудових спорів в суді. Складання процесуальних документів.	2
43.	Участь Державної служби з питань праці у захисті трудових прав працівників. Оскарження роботодавцем рішень Державної служби з питань праці.	2
	УСЬОГО ГОДИН	90

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна форма)
1.	Методика розробки проекту конституційної скарги	5
2.	Формальні і змістові вимоги до оформлення конституційної скарги	5
3.	Алгоритм конституційної аргументації	5
4.	Розробка конституційних подань до Конституційного Суду України	5
5.	Розробка проекту позовної заяви із обґрунтуванням неконституційності закону та необхідності прямого застосування положень Конституції України	6
6.	Електронний суд та діджиталізація юридичної діяльності.	5
7.	Оцінка формальної законності допуску до проведення перевірок органами державного контролю (нагляду).	5
8.	Порядок переміщення транспортних засобів через митний кордон України та ЄС.	5
9.	Підготовка і подання касаційної скарги в	5

	адміністративному судочинстві.	
10.	Набуття практичних навиків отримання адміністративних послуг. Підготовка заяв та вхідного пакету документів для отримання адміністративних послуг.	6
11.	Антикорупційна програма (державного органу/юридичної особи).	5
12.	Антикорупційна експертиза.	5
13.	Звіт за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності органу державної влади.	5
14.	Аргументація кримінально-правових питань у вирoku суду.	5
15.	Аргументація кримінально-правових питань в ухвалі суду.	6
16.	Практичні аспекти діяльності адвоката-захисника (представника) на досудовому розслідуванні.	6
17.	Практичні аспекти діяльності адвоката-захисника у кримінальному провадженні в суді першої інстанції.	6,5
18.	Захист прав, свобод, законних інтересів неповнолітніх у кримінальному провадженні: оволодіння практичними навичками.	6
19.	Організація та проведення медіації у кримінальному провадженні.	5
20.	Практика реалізації процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних проваджень.	5
21.	Судові рішення слідчого судді та суду у	6

	кримінальному провадженні.	
22.	Методологія визначення подібності правовідносин для цілей порівняння судових рішень	5
23.	Вирішення міжюрисдикційних конфліктів у практиці Європейського суду з прав людини та Великої Палати Верховного Суду	5
24.	Ефективні способи захисту прав та інтересів у суді	6
25.	Методологія підготовки судового рішення	10
26.	Захист цивільних прав: проблемні питання визначення юрисдикції	2
27.	Судовий захист права власності	2
28.	Практика захисту прав інвесторів	2
29.	Цивільно-правові способи захисту прав учасників господарських товариств	2
30.	Практика захисту цивільних прав у договірних відносинах	2
31.	Практичні аспекти відшкодування шкоди	2
32.	Особливості захисту спадкових прав	2
33.	Практика захисту немайнових прав	2
34.	Практикум із захисту авторських прав.	2
35.	Практикум із захисту промислової власності.	2
36.	Практикум із захисту прав інтелектуальної власності у договірних відносинах.	2

37.	Практикум із захисту корпоративних прав учасника ТОВ.	2
38.	Практикум із роботою реєстрів відкритих баз даних	2
39.	Правове оформлення виникнення та зміни трудових правовідносин.	2
40.	Правові аспекти припинення трудових правовідносин.	2
41.	Досудове вирішення трудових спорів.	2
42.	Вирішення трудових спорів в суді. Складання процесуальних документів.	2
43.	Участь Державної служби з питань праці у захисті трудових прав працівників. Оскарження роботодавцем рішень Державної служби з питань праці.	2
	УСЬОГО ГОДИН	135

7.Методи навчання

В ході проходження курсу будуть використані наступні методи навчання: групова дискусія, опрацювання аналітичних завдань, підготовка експертних висновків, рольові ігри, кейс-стаді, дебати, самонавчання, методики з правової оцінки поведінки чи діяльності суб'єктів правовідносин, ідентифікації правової проблеми та її вирішення.

Освітні технології, які використовуватимуться під час проходження курсу: інформаційно-комунікативні, інтерактивні, аудіовізуальні технології, технології контекстного навчання, ситуативного моделювання, проектні технології.

8.Критерії оцінювання

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX) та національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

Підсумковий бал оформляється за результатами накопичення студентами впродовж проходження курсу балів за виконання письмових практичних завдань та активну участь у заняттях.

Студенти можуть одержати наступну **максимальну кількість балів:**

Змістовний модуль 1. Юридична діяльність у сфері публічного права -50 балів, з них:

Конституційне право – 12 б.

Адміністративне право та процес -12 б.

Кримінальне право -12 б.

Кримінально-процесуальне право – 14 б.

Змістовний модуль 2. Юридична діяльність у сфері приватного права – 50 балів, з них:

Практика судового захисту прав – 12 б.

Цивільне право та процес – 14 б.

Право інтелектуальної власності – 12 б.

Трудове право – 12 б.

В межах проходження блоку тем з окремої галузі права студенти повинні виконати визначені письмові практичні завдання, за результатами оцінювання яких студенти одержують та накопичують відповідні бали.

На останньому практичному занятті викладач **може виставити студенту до 3 балів** за активну та результативну участь у заняттях, однак лише в межах максимальної кількості балів з відповідного блоку тем.

Для зарахування заліку студент повинен накопичити впродовж більше половини максимально можливих балів з кожного блоку тем.

Відвідування, успішність, виконання студентами практичних завдань та підсумковий бал з кожного блоку тем фіксується в журналі успішності, який оформлюється на кожну групу та зберігається в денній/заочній навчальній частині. Викладачі курсу зобов'язані своєчасно вносити відомості про

успішність студентів в журнал та повідомляти студентам результати оцінювання їх практичних завдань.

Підбиття підсумків та оформлення диференційованого заліку студентам здійснює Завідувач Лабораторії практичного права (Юридичної клініки) впродовж трьох робочих днів після виставлення балів за останнє практичне завдання.

У разі відсутності студента на практичному занятті під час проходження курсу «Юридична клінічна практика» без поважних причин, він повинен відпрацювати заборгованість.

9. Шкала оцінювання: Університету, національна та ECTS

<i>Оцінка в балах</i>	<i>Оцінка ECTS</i>	<i>Визначення</i>	<i>За національною шкалою</i>
			<i>Залікова оцінка</i>
90 – 100	A	Зараховано	<i>Зараховано</i>
81-89	B	Зараховано	
71-80	C	Зараховано	
61-70	D	Зараховано	
51-60	E	Зараховано	
0-50	FX	Незараховано з правом перескладання	<i>Незараховано</i>
0-50	F	Незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	<i>Незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

12. Рекомендована література

Основні джерела

1. Правнича клінічна освіта в Україні: Навчальний посібник / за заг. ред. В. М. Суценка. – К.: Ваіте, 2020 – 274 с.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України: закон від 28.06.1996, редакція від 21.02.2019 [Електронний ресурс]-режим доступу:
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Цивільний процесуальний кодекс України//Відомості Верховної Ради України: кодекс від 18.03.2004, редакція від 04.11.2018 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
6. Кодекс адміністративного судочинства України//Відомості Верховної Ради України: кодекс від 18.03.2004, редакція від 04.11.2018 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
7. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 13.04.2012, редакція від 25.09.2019 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
8. Закон України «Про Конституційний Суд України»//Відомості Верховної Ради України: закон від 13.07.2017, редакція від 05.08.2018 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
9. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Відомості Верховної Ради України: закон від 05.07.2012, редакція від 05.01.2017 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
10. Закон України «Про звернення громадян»//Відомості Верховної Ради України: закон від 02.10.1996, редакція від 16.07.2019 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393>
11. Закон України «Про доступ до публічної інформації»//Відомості Верховної Ради України: закон від 13.01.2011, редакція від 01.05.2015 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
12. Закон України «Про виконавче провадження» // Відомості Верховної Ради України: закон від 02.06.2016, редакція від 15.05.2019 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
13. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // Відомості Верховної Ради України: закон від 23.02.2006, редакція від 02.12.2012 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

14. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради України: закон від 02.06.2016, редакція від 05.08.2018 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
15. Закон України «Про авторське право та суміжні права» // Відомості Верховної Ради України: закон від 23.12.1993, редакція від 14.10.2020 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

Конституційне право

Адміністративне право та адміністративне судочинство

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг» від 4 грудня 2019 р. № 1137
3. Кабінет адвоката // <https://unba.org.ua/profile/info>
4. Електронний суд // <https://id.court.gov.ua>
5. Єдиний державний портал адміністративних послуг <https://my.gov.ua/>
6. Портал Державних послуг <https://igov.gov.ua/1>
7. Онлайн Будинок Юстиції <https://online.minjust.gov.ua/>
8. Електронні адміністративні послуги Міністерства екології та природних ресурсів України <http://e-eco.gov.ua>
9. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. – К.: Наукова думка, 2004. – 301 с.
10. Савченко Л.А. Фінансово-контрольне право: становлення та розвиток. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 400 с.
11. Рахункова палата. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>
12. Верховний Суд. – Режим доступу: <http://www.supreme.court.gov.ua>
13. Державна аудиторська служба України. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua>
14. Державна фіскальна служба України. – Режим доступу: <http://www.sfs.gov.ua>
15. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552

16. Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 року // Офіційний Вісник України. – 2011. – № 71. – Ст. 2711.
17. Деякі питання проведення заходів офіційного контролю товарів, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту): Постанова КМ України від 24 жовтня 2018 р. № 960 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 15. – Ст. 760.
18. Гребельник, О. П.. Митна справа: підручник/ О. П. Гребельник; Міністерство освіти і науки, Українсько-американський гуманітарний інститут Віконсінський Міжнародний Університет (США) в Україні. - 4-те вид., оновл. та доп.. - К.: ЦУЛ, 2014. - 472 с.
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451 «Питання пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними».
20. Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України, Наказ Державної митної служби України від 17.11.2005, № 1118 // Офіційний вісник України від 14.12.2005р., № 48, стор. 214, стаття 3028, код акта 34440/2005
21. Про затвердження Тимчасового порядку виконання митних формальностей під час здійснення митного оформлення транспортних засобів для їх вільного обігу на митній території України та внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1998 р. № 1388 і від 4 червня 2007 р. № 795, Постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 р. № 1077 // Офіційний вісник України від 04.01.2019 — 2019 р., № 2, стор. 55, стаття 36, код акта 92764/2018.
22. Про деякі питання ввезення на митну територію України та проведення першої державної реєстрації транспортних засобів, Закон України від 06.07.2005р., № 2739 // Офіційний вісник України від 12.08.2005р., № 30, стор. 19, стаття 1774, код акта 33210/2005
23. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. - 2005 – № 35 – 36, № 37. – ст.446 (зі змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

24. Шевченко Т. Про суд у деталях: касаційні фільтри // «Судебно-юридическая газета». - 2020. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/888738/>
25. Хан І. Право оскаржити судові рішення до Верховного Суду гарантоване не кожному. // Юрист&Закон. – 2018. - №4 - Електронний ресурс. – Режим доступу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011202
26. Закон України «Про адміністративні послуги» від 17 травня 2012 р.
27. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Примірного регламенту центру надання адміністративних послуг» від 01.08.2013 № 588 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/588-2013-п>
28. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» / За заг. ред. В.П.Тимощука. – К.: ФОП Москаленко О.М. – 392 с.
29. Отримання дозволів у підприємницькій діяльності / Лиско Г.О., Сало Л.Б., Хлібороб Н.Є., Школик А.М. – Львів, 2011. – 150 с.

Кримінальне право

1. Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм органів влади, затверджені рішенням НАЗК від 19.01.2017 року № 31. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0031884-17#Text>
2. Типова антикорупційна програма юридичної особи, затверджена рішенням НАЗК від 02.03.2017 року № 75. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-17#Text>
3. Щербакова К. Антикорупційні програми як складова системи запобігання і протидії корупції. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/antikorupciyni-programi-yak-skladova-sistemi-zapobigannya-i-protidiyi-korupciyi.html>
4. Порядок проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів Національним агентством з питань запобігання корупції, затверджений Наказом НАЗК 29.07.2020 року № 325/20
5. Сметаніна Н.В., Маалулі О.В. Антикорупційна експертиза як напрям запобігання корупції. Часопис Київського університету права. 2019.

- № 1. Режим доступу:
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17292/1/Smetanina_237-241.pdf
6. Дашковська О.Р. Антикорупційна експертиза як складова єдиного правового моніторингу нормативних правових актів. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 25. С. 18–21. URL: http://www.pap.in.ua/5_2015/5.pdf
7. Оцінка корупційних ризиків в Україні: поточний стан справ. Висновки і рекомендації. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://euaci.eu/assets/userfiles/resources/CRASumUA.pdf>
8. Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затверджена рішенням НАЗК від 02.12.2016 року № 126. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16#Text>
9. Абрамович Р. М. Особливості судової аргументації при застосуванні принципу незворотності дії закону в часі в Україні. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2013. Т. 144–145. С. 17–20.
10. Посібник з написання судових рішень у цивільному і кримінальному судочинстві. К.: Ваіте, 2016. – 206 с.
11. Порядок внесення приписів Національним агентством з питань запобігання корупції, затверджений наказом НАЗК № 8/21 від 15.01.2021 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0167-21#Text>

Кримінально-процесуальне право

Практика судового захисту прав

1. Гудима Д. А. Які правовідносини є подібними? (До питання про застосування деяких норм процесуального права). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prezent_Gudima_podibni_pravovidn.pdf
2. Гудима Д. А. Спори, які не є юридичними: практика Великої Палати Верховного Суду. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1Rb_Db8rVEbIQT9RNhOoNm89hxzBQb63m
3. Кібенко О. Р. Критерії розмежування судової юрисдикції. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Kibenko_2_2020_12_07.pdf

4. Гудима Д. А. Ефективні способи захисту прав та інтересів: практика ВП ВС (вебінар). URL: <https://youtu.be/cbYHZpo-HQw>
5. Гудима Д. А. [Не]ефективні способи захисту. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Gudima_sposobi_zahistu.pdf
6. Гудима Д. А. Висновки Великої Палати Верховного Суду у цивільних справах (2020 рік). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Gudima_praktikum_08_05_20.pdf
7. Гудима Д. А. Фермерські господарства: деякі проблеми застосування норм процесуального та матеріального права у земельних спорах. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1jvxsP-SpqOSyVjUcvFcwHPBa6J6ET_QA
8. Гудима Д. А. Написання судових рішень: чому навчальний курс потрібний для всіх суддів? URL: https://drive.google.com/drive/folders/1_2D6gEgJGoip9Yxy0J5mwIVRS3hqrc7s
9. Гудима Д. А. Найважливіші принципи написання судового рішення. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1A6SN4T9_cDM6tgSiQGtdLee8eenCCK1W

Цивільне право та цивільно-процесуальне право

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22 серпня 2018 року у справі № 925/1265/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
2. Ярема А.Г. Система способів захисту цивільних прав судом. Вісник Верховного Суду України. 2009. № 12 (112). С. 34–39.
3. Кот О.О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта, 2017. 494 с.
4. Підходи Великої Палати Верховного Суду до визначення юрисдикційності спорів. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
5. Коверзнев В.О. Розмежування юрисдикції адміністративних і господарських судів України: проблеми теорії та практики. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jMZT9xQCai8J:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Imag

e_file_name%3DPDF/FP_index.htm_2013_2_34.pdf+&cd=5&hl=uk&ct=clnk&gl=ua

6. Негода О. Розмежування судових юрисдикцій у справах про захист прав та законних інтересів дитини (за матеріалами судової практики). Підприємництво, господарство і право, 2017. № 12. С. 50-53
7. Віндикаційний і негаторний позови: деякі висновки Великої Палати Верховного Суду. URL: <https://precedent.ua/files/HudymaDVindikatsionalnehatornyyuzpozovy.pdf>
8. Чундак М.В. Витребування майна з чужого незаконного володіння. Основні проблеми та шляхи до захисту цивільного права. Вісник Академії адвокатури України. 2012. Число 2. С. 96-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2012_2_13
9. Гуліда О.М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія. Юридичні науки. Випуск 2. Том 1. 2014. С. 168-173.
10. Коссак В.М., Михайлів М.О. Правове регулювання іноземних інвестицій та міжнародної технічної допомоги в Україні. К.: Правова єдність, 2009. 308 с.
11. Верховний Суд: захист прав інвесторів відноситься до пріоритетів державної політики. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/195766-verkhovniy-sud-zakhist-prav-investoriv-vidnositsya-do-prioritetiv-derzhavnoyi-politiki>
12. Способи захисту прав інвесторів: теоретичні та практичні питання. URL: <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/h/1504-sposobi-zakhistu-prav-investoriv-teoritichni-ta-praktichni-pitannya.html>
13. Лукач І.В. Загальна характеристика способів захисту корпоративних прав. Юридичний науковий електронний журнал, 2014. № 4. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2016/19.pdf
14. Бігняк О. Правова природа та класифікація форм захисту корпоративних прав. Підприємництво, господарство і право, 2018. № 6. С. 6-10
15. Галіян І. Поняття та правова природа суб'єктивних корпоративних прав як об'єкта правового захисту. Підприємництво, господарство і право, 2019. № 12. С. 27-31
16. Кот О. Способи захисту договірних прав. Підприємництво, господарство і право, 2016. № 11. С. 13-18

17. Боднар Т.В. Деякі проблеми захисту цивільних прав у договірних зобов'язаннях. Університетські наукові записки, 2007. № 2. С. 113-118.
18. Договірні відносини: актуальні проблеми. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009488
19. Практика Верховного Суду у справах про компенсацію моральної шкоди». URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Krat_V_18_12_2020.pdf
20. Ханик-Посполітак Р.Ю. Відшкодування шкоди в цивільному законодавстві: український та європейський підходи. НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА. 2016. Том 181. Юридичні науки. С. 103-106
21. Кравчук В.М. Підстави відшкодування моральної шкоди, завданої суб'єктом владних повноважень. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5708/vnulpurn20168508.pdf>
22. Бачук В.Б., Кісілевич К.О. Особливості спорів, що виникають із спадкових відносин. «Молодий вчений». № 12.1 (76.1). Грудень, 2019 р. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/12.1/1.pdf>
23. Правові позиції Верховного Суду у справах про спадкування. URL: <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Prezentatsiia.pdf>
24. Кравченко М.Г. Судовий спосіб захисту спадкових прав в Україні. Право і суспільство. 2015. № 5-2 частина 2. С. 36-41
25. ОГЛЯД судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах про захист гідності, честі та ділової репутації. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KCS.pdf
26. Попов Ю.В. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи. Юридична наука. № 2 / 2012. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/jnn_2012_2_4.pdf
27. Можаровська К. В. Процесуальні особливості розгляду справ про захист гідності, честі та ділової репутації публічних осіб / К. В. Можаровська : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.03 / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т Одес. юрид.акад. – Одеса, 2014. – 20 с

Право інтелектуальної власності

Трудове право

1. Зейкан Я.П. Підготовка адвоката до цивільного процесу / Я.П. Зейкан. – Х.: Фактор, 2017. – 176 с.
2. Мельник К. Ю. Проблеми юридичних гарантій трудових прав працівників при укладенні, зміні та розірванні трудового договору: монографія / К. Ю. Мельник, А. О. Бабенко. — Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. — 240 с.
3. Пилипенко П.Д. Підстави виникнення індивідуальних трудових правовідносин / П. Д. Пилипенко. — К. : Знання, 2003. — 146 с.
4. Помилки роботодавців, які стають причиною трудових спорів (судова практика) // Режим доступу <https://ips.ligazakon.net/document/DG130301>.
5. Трудові спори та порядок їх розгляду: навч. посіб. / авт.: П. А. Бущенко, А. М. Слюсар, Н. М. Швець; за заг. ред. В. В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 110 с.